

ISTORIJAT BORBE ZA REKE STARE PLANINE: Od Temske do Saveza mesnih zajednica Stare planine – pola veka borbe

Objavljeno 8. jun 2020. / 20:06:08

Podeli

Kako to već uglavnom biva, svaka velika ideja uglavnom dolazi usled velike muke... Zahvaljujući nekontrolisanom obešumljavanju i ogoljavanju, u zimu godine 1963, posle obilnih padavina, velike mase zemljišta Stare planine počele su da klize. Meštani tome nisu pridavali značaj, jer se to dešavalo i ranije posle padavina, pa su smatrali da će i tada proći bez veće štete. Međutim, desetak dana posle toga, potekla je bujica razdrobljene i raskvašene zemlje usled klizanja ogromnih razmera. Najveće pomeranje tla desilo se 25. februara. Stvorena je brana visoka preko 50 metara, koja je sprečila prirodan tok reke Visočice, a ogromne količine vode potopile su nekadašnje selo Zavoj koje je bilo prvo na udaru. Stanovnici su se razbežali u brda i pojate, gde je ko stigao.

DUŠAN MITIĆ (levo) – 40 GODINA BRANI PREVOĐENJE Toplodolske reke u akumulaciju, čime bi nestalo vode za sva sela smeštena nizvodno i bio uništen eko sistem sa zaštićenim i retkim vrstama. Desno Batica Antić, jedan od aktivista koji je proveo brojne noći

U narodu još postoje priče da je neposredno pred katastrofu u tom reonu viđana vojska kako magarcima izvlači živu u brdo i mnogi stariji stanovnici će vam reći da je katastrofa bila namerno izazvana radi raseljavanja stanovnika i izgradnje veštačke akumulacije. Bilo to istina ili ne, jezero se vrlo brzo punilo i pretila je opasnost da dođe do probijanja prepreke i da ogromna količina vode ugrozi sva naselja smeštena nizvodno, uključujući čak i Niš. To je bio period nekontrolisanog stanja. Jezero se punilo i izazivalo sve veći pritisak na branu koja je bila nedefinisana masa sastavljena od zemlje i izlomljenog drveća.

U selu Temska, koje je bilo sledeće na udaru, po naredbi, ali i iz objektivnog straha, došlo je do iseljavanja stanovnika u više delove sela. Vrlo brzim angažovanjem struke i vojske, iskopan je tunel za kontrolisano ispuštanje stvorene akumulacije. Kako je selo Zavoj bilo potopljeno i uništeno, nastala je ideja da se na tom mestu, novonastalo jezero iskoristi za proizvodnju električne energije.

I tako je priča o borbi za reke počela... Pokrenuo se otpor i meštani su digli glas kako bi onemogućili gradnju hidroelektrane i kako bi se vode Visočice sačuvala u što prirodnijem obliku. Postojao je veliki strah za snabdevanje vodom sela Temska za koje se znalo da će biti teško ugroženo. Većina ljudi koji su bili u toj borbi sada su pokojni. Uprkos jednopartijskom sistemu i velikom strahu da se iskaže mišljenje suprotno od odluke centralne vlasti, Temštani su ipak odlučno stali u odbranu svoje reke, a odmah uz njih su stali i stanovnici sela Staničenje, Ragodeš, Rudinje, Kumanovo, Oreovica, Sopot, Cerova, kao i svih ostalih sela u slivu Temštice. Uprkos otporu meštana, akumulacija je ipak izgrađena i od brane danas, koritom reke Visočice, teče svega 10% srednjeg višegodišnjeg protoka, takozvanog biološkog minimuma, a po sastavu i temperaturi nekvalitetne vode.

Rad hidrocentrale momentalno je doveo do niza problema, jer elektrana ispušta velike količine izuzetno hladne vode od svega nekoliko stepeni i time uništava ekosistem reke Nišave, odnosi priobalno zemljište, pravi probleme zemljoradnicima prilikom dolaska do poljoprivrednih površina, kao i građanima Pirota koji su tradicionalno koristili reku za osveženje u letnjem periodu.

Sledeći udarac na reku i stanovnike bio je predlog da se pored već preusmerenog toka reke Visočice, prevede u akumulaciju i Toplodolska reka koja čini preostali deo toka Temštice. Želja tadašnje vlasti bila je da uzme što veću količinu vode i usmeri je na hidrocentralu i ka gradu Pirotu, čime bi se sva naselja nizvodno od akumulacije ostavila bez vode.

Pored otpora naroda na terenu, najveću zaslugu za beskompromisan otpor u Skupštini opštine Pirot, imao je odbornik **Dušan Mitić**, koji je neprekidno edukovao odbornike, i uspeo da 2007. godine izdejstvuje da odbornici iz svih političkih partija potpišu Deklaraciju o zaštiti Toplodolske reke. Nažalost, nova vlast u narednim godinama nije poštovala ovaj dokument i borba nikad nije utihnula. Sa svakom promenom republičkih vlasti, projekat prevođenja Toplodolske reke je iznova pokretan.

Još jedno veliko prijateljstvo je razvijano kroz borbu za reke. **Društvo studenata biologije i ekologije „Josif Pančić“** uz podršku meštana Temske, a uz naknadno pridruživanje **Društva mladih istraživača „Branislav Bukurov“** i **Društva studenata geografije „Sava Petrov“** osnivaju naučno-istraživački kamp „Temska“ koji ove godine doživljava svoje 13. izdanje u lepšem ruhu nego ikada. Brojne interesantne sekcije su na raspolaganju svima zainteresovanima za prirodu, od rada na autohtonim vrstama biljaka do sakupljanja podataka o leptirima i reptilima...

Posebno uznemirenje stanovnici Stare planine osetili su kada je Opština Pirot tražila studiju izvodljivosti za potrebe upisivanja mini hidrocentrala u Prostorni plan. Ovo je jedinstven slučaj da je neka lokalna samouprava samostalno naručila i sufinansirala ovakvu studiju, jer inicijativu uobičajeno po tom pitanju imaju republičke vlasti. Stanovnicima je romantično predstavljano da su mini hidrocentrale neka vrsta vodenica i da neće imati nikakvog uticaja na kvalitet i količinu vode. Kada su minihidrocentrale sporadično počele da se grade na teritoriji Stare planine, meštani su shvatili ogromnu opasnost po sav živi svet koji je bio ugrožen njihovom izgradnjom. Ovoga puta, nisu bila ugrožena samo sela smeštena nizvodno od Zavojskog jezera, sada su bili ugroženi svi... Pritisnuta mukom, mnoga sela su se obrela u Temskoj, radi savetovanja sa iskusnim veteranima u borbi za reke.

VIDI JOŠ...

KORISNO ZA UM I TELO: Novak Đoković izaziva fanove da...

RAZOČARALA MUŠKI ROD: Sofija Rajović otkrila prema čemu je...

JEZIV PRIZOR U NOVOM PAZARU: Krv tekla Jošanicom (VIDEO)

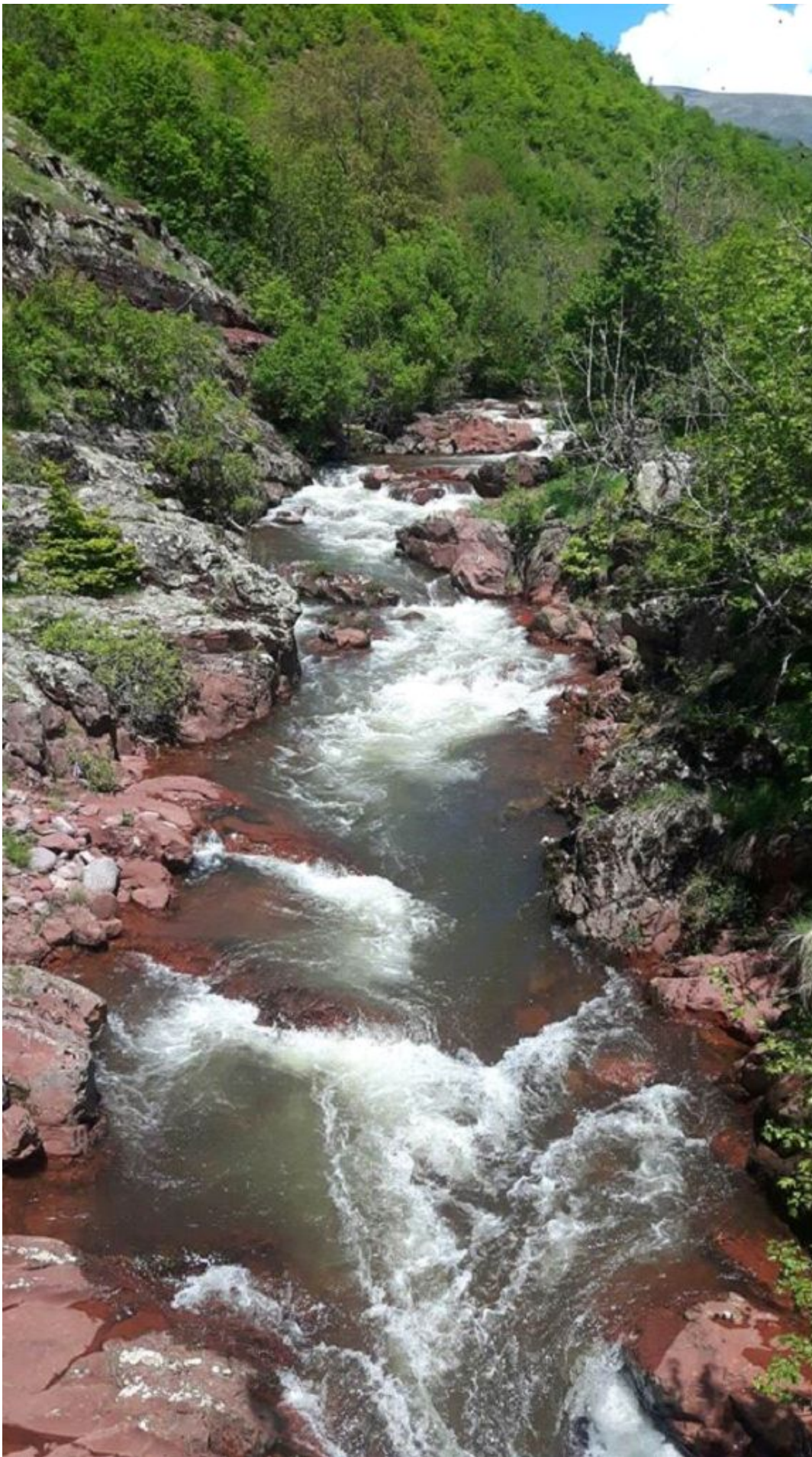

Uništeno selo Rakita sa pokrenutim klizištima

I tako se rodila izuzetna ideja udruživanja 39 mesnih zajednica, naučnika, volontera i aktivista u Savez mesnih zajednica Stare planine (SMZSP u daljem tekstu) radi jačanja snaga u odbrani reka koja je prepoznata kao jedinstvena u zemlji i svetu uz moto „Odbranimo reke Stare planine“. Savezu se pridružuje i MZ Rakita koja teritorijalno ne pripada Staroj planini, ali je teško pogođena istim problemom. Predstavnici mesnih zajednica izabrani su na zborovima, a vremenom su uspostavljene i solidarne straže u kojima su se sela međusobno ispomagala u odbrani od investitora. Članovi Saveza mesnih zajednica Stare planine su više od 120 dana bili na 24-časovnim stražama i uspeali da odbiju investitore na brojnim lokacijama. Neke od tih odbrana ličile su na filmove Džona Forda, o čemu svedoče mnogobrojni video zapisi na stranicama Saveza koji su pregledani i deljeni hiljadama puta.

Treba dodati i to da vlast nije spokojno gledala na udruživanje sela i od početka je bilo pokušaja da se SMZSP drži pod kontrolom. Na samom osnivanju Saveza pokušano je ubacivanje opštinskih ljudi, što nije odmah prepoznato, a što je dovelo do više pokušaja unutrašnje destabilizacije.

Toplodolska reka – koju meštani Temske brane više od 40 godina

Prva pobjeda Saveza bilo je sprečavanje izgradnje MHE Pakleštica, a godine 2019. SMZSP kruniše svoju borbu pobjedom u vidu izbacivanja mini hidrocentrala iz Prostornog plana Dimitrovgrada, Pirota i Knjaževca. Članovi Saveza duboko su svesni da borba još nije gotova, jer sadašnja vlast nije sprovela nijedan administrativno-pravni korak ka realizaciji ove odluke, te ona, za sada, još uvek nema zakonodavnu težinu, ali otpor neće prestati sve dok su reke Stare planine ugrožene.

Od samih početaka, narodna borba za reke vođena je uz blagoslov prote temačkog Rajka Glišovića i podršku temačkog manastira Svetog Đorđa na čelu sa monahinjama, igumanijom Efrosinijom, kao i blaženo počivšom monahinjom Marinom. Obredi molitava za reke i paljenje sveća su se redovno održavali. Monahinje su, kao duhovnu pomoć borcima za reke, poklonile osveštanu ikonu Svetog Đorđa sa posvetom. Godine 2004. na prezentaciji projekta prevođenja viška velikih voda u Skupštini Pirota u sali su se pojavile monahinje koje su izazvale veliku pažnju, jer je to bilo prvo pojavljivanje crkvenih lica u postkomunističkom vremenu. Ranije te godine održan je prvi moleban i spuštanje venca u Temšticu, a narod je sa traktorima preprečio put na mostu u Temskoj. Brojni aktivisti su se zakleli u manastiru Svetog Đorđa da će reke čuvati po cenu sopstvenog života 2019. godine.

Primer nezakonitog ukopavanja u minor reke.

Kao svojevrsnu arhivu i kao centar građanskog aktivizma, u galeriji mesne zajednice Temska, osniva se Muzej odbrane reka Stare planine koji će prikupljati dokumenta o borbi za reke iz cele zemlje, ali će i služiti kao edukativni centar u kojem će se održavati predavanja, seminari, radionice i stručni skupovi. Muzej odbrane reka Stare planine, jednom godišnje, dodeljivaće nagradu za životno delo u oblasti zaštite prirode „Plava povelja Stare planine“, kao i „Zelenu plaketu“ za značajan doprinos.

Svečano otvaranje je predviđeno za 1. avgust ove godine i svi aktivisti koji žele da prikažu svoj istorijat borbe za reke i prirodu kao trajni dokument u muzeju su dobrodošli. Kao svojevrsnu bazu podataka, SMZSP poklanja i

vweb-sajt savezzazastituprirodesrbije.rs svim autentičnim pokretima koji žele da sarađuju sa porukom: „Zajedno imamo moć“.

Projekat su, pored MZ Temska, Udruženja Temska, Udruženja Licej, NIDSBE „Josif Pančić“, Saveza mesnih zajednica Stare planine, podržali i Fri river fond, Britanska ambasada i Trag fondacija.

Meštanima je reka vrlo značajna i zbog pojenja stoke.

Autor teksta: Dragana Božinović

Autor projekta i fotografije: Muzej odbrane reka Stare planine

ekološka katastrofa

hidroelektrana

klizište

reka

reke stare planine

sačuvajmo reke

stara planina

Podeli

Facebook

Viber

WhatsApp

POGLEDAJTE JOŠ

SRBIJA ISPRED SVETSKIH SILA:
"Forbs" objavio listu najbezbednijih država u planu...

DOBITNICI PRIZNANJA "ZELENI I CRNI LIST": Ekološka akcija "Tražimo zagađivača godine..."

PREDSTAVLJENO 400 NOVIH PRIPADNIKA POLICIJE: Obeležen Dan Ministarstva unutrašnjih...

OSTAVITE KOMENTAR

Vaša e-mail adresa neće biti postavljena.

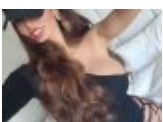
Vaš komentar

Vaše ime *

Vaš E-mail *

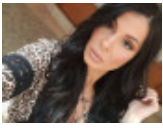
OK

NAJNOVIJE NA PORTALU

ZAGOLICALA MAŠTU: Soraja Vučelić mami uzdahe raskošnim...

9. jun 2020.

SRUŠILA SE TORTA: Mia Borisavljević doživela peh na svom...

9. jun 2020.

SRĐAN PREDOJEVIĆ U STRAHU OD KORONA VIRUSA: I dalje vodimo...

9. jun 2020.

OROZOVIĆ GURNUO BRENDONA NA MOTOR: Nikola izazvao haos u...

9. jun 2020.

VITEŠKA NADMETANJA NE ODBIJAM: Vladimir Tomović progovorio o...

9. jun 2020.

TRAVELBLOG.RS
EXPLORE THE WORLD!

**PUTOPISI
DESTINACIJE
INSPIRACIJE
VESTI**

NE PROPUSTITE

PRVI KULTURNI DOGAĐAJ OD PROGLAŠENJA PANDEMIJE: BUNT Koncert...

9. jun 2020.

ISTORIJAT BORBE ZA REKE STARE PLANINE: Od Temske do Saveza...

8. jun 2020.

SRBIJA ISPRED SVETSKIH SILA: "Forbs" objavio listu...

8. jun 2020.

DOBITNICI PRIZNANJA "ZELENI I CRNI LIST": Ekološka akcija...

8. jun 2020.

ZANIMLJIVOSTI

NUMEROLOGIJA NUDI REŠENJE: Kada vam je teško izračunajte...

9. jun 2020.

LJUBAVNI ASTRO VODIČ: Koji znak horoskopa uvek prvi kreće u...

8. jun 2020.

ŽELE SVE ISTOG TRENA: Četiri horoskopska znaka koja slove za...

7. jun 2020.

DANAS JE 6. JUN: Da li znate da ovaj datum utiče na...

6. jun 2020.

Follow Us @nadlanu

Facebook
Join us on Facebook

Twitter
Join us on Twitter

Instagram
Join us on Instagram

© 2020 - Nadlanu.com. All Rights Reserved. HDS

Color Press Group